

POSTANOWIENIE

Dnia 9 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania M. D.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O.
o ustalenie ustawodawstwa właściwego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 9
czerwca 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 lutego 2021 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od M. D. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

M. D. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 lutego 2021 r., którym oddalono jego apelację od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 29 maja 2020 r. Wyrokiem tym Sąd Okręgowy oddalił odwołanie M. D. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. z dnia 2 października 2019 r., określającej ustawodawstwo polskie w zakresie ubezpieczeń społecznych jako właściwe dla ubezpieczonego w związku z zatrudnieniem w przedsiębiorstwie mającym siedzibę na terenie Niemiec w okresie od 1 stycznia 2018 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucono:

- 1) naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy,

tj. art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 477¹¹ § 2 k.p.c., przez błędne przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, że w niniejszej sprawie pracodawca niemiecki nie posiada statusu zainteresowanego, a tym samym nieuwzględnienie przez Sąd drugiej instancji nieważności postępowania określonej w art. 379 pkt 5 k.p.c., wywołanej pozbawieniem możliwości obrony przez pracodawcę niemieckiego swych praw;

- 2) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.UE.L z 2004 r. Nr 166, str. 1 ze zm.; dalej rozporządzenie nr 883/2004), przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, iż ubezpieczony w okresie od dnia 1 stycznia 2018 r. podlega ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych, mimo wykonywania pracy najemnej na terenie Niemiec, przy jednoczesnym prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej na terenie Polski;
- 3) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 14 ust. 5 lit. b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.UE.L z 2009 r. Nr 284, str. 1 ze zm.; dalej rozporządzenie nr 987/2009), przez jego błędną wykładnię i uznanie, iż praca wykonywana przez ubezpieczonego na terenie Niemiec miała charakter marginalny, co skutkowało uznaniem, że ubezpieczony nie podlega ustawodawstwu niemieckiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych;
- 4) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 987/2009 przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że to ubezpieczony był obowiązany do przedstawienia dokumentów wskazujących, że świadczona przez niego praca na terenie Niemiec nie miała charakteru marginalnego;
- 5) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 6 k.c., poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że to ubezpieczony zobowiązany był do przedstawiania dokumentów potwierdzających, że świadczona przez niego praca była rzeczywiście wykonywana, co skutkowało przyjęciem przez Sąd drugiej instancji, że ubezpieczony nie wykazał w dostateczny sposób, że w stosunku

do niego właściwe jest ustawodawstwo niemieckie.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na to, że jest ona oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), a także zachodzi nieważność postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.). W uzasadnieniu wniosku stwierdził, że Sąd drugiej instancji nieprawidłowo ocenił, że właściwe dla ubezpieczonego w zakresie ubezpieczeń społecznych jest ustawodawstwo polskie, podczas gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy potwierdził, że organ rentowy nie wyjaśnił dostatecznie wszelkich okoliczności sprawy, brak bowiem jakichkolwiek dowodów świadczących o tym, że organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające z instytucją niemiecką w zakresie ustalenia marginalnego charakteru wykonywanej tam pracy.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnia także, w ocenie skarżącego, naruszenie przez Sąd drugiej instancji przepisów procesowych, przez pominięcie w postępowaniu sądowym niemieckiego pracodawcy jako zainteresowanego w sprawie, a tym samym niedostrzeżenie, że doszło do nieważności postępowania i nie uwzględnienia tego zarzutu.

Organ rentowy, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Nie przysługuje od każdego orzeczenia sądu drugiej instancji, które nie satysfakcjonuje strony skarżącej. Wnosi się ją do Sądu Najwyższego od prawomocnego wyroku poza tokiem instancji. Jej przyjęcie do merytorycznego rozpoznania musi być uzasadnione istotnym interesem publicznym, w szczególności potrzebą dokonania wykładni przepisów, które jeszcze nie doczekały się sądowej interpretacji albo wywołują poważne wątpliwości interpretacyjne, rozstrzygnięciem istotnych

zagadnień prawnych, zwłaszcza o charakterze precedensowym, dotychczas nierozważanych przez Sąd Najwyższy, wreszcie wyeliminowaniem orzeczeń oczywiście i rażąco wadliwych. Wniesienie skargi kasacyjnej doznaje istotnych ograniczeń, pozwalających Sądowi Najwyższemu na wstępną selekcję spraw, które będą merytorycznie rozpoznane (tzw. przedsąd). Ustawodawca uznaje za doniosłe zadania Sądu Najwyższego związane przede wszystkim z doskonaleniem wykładni prawa i jego stosowania, ujednolicaniem orzecznictwa, rozwojem jurysprudencji, a w dalszej kolejności zadania polegające na eliminacji w dostępnych granicach orzeczeń niegodnych ochrony ze względu na oczywiste naruszenie prawa lub wydanie ich w warunkach nieważności. Wymagania konstrukcyjne skargi określa art. 398⁴ § 1 i 2 k.p.c., nakładając na skarżącego obowiązek zawarcia w skardze wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania oraz jego uzasadnienia.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Z kolei w myśl art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającego wymagania konstrukcyjne tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że istnieje przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie powinno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie. Z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego, służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Należy też wspomnieć, że zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c. skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie odrębne

od uzasadnienia podstaw kasacyjnych, zaś okoliczności uzasadniające przyjęcie skargi do rozpoznania powinny być przedstawione w wydzielonej części skargi, jako odrębny element pisma procesowego (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 maja 2001 r., III CZ 36/01, OSNC 2002 nr 2, poz. 22). Podstawy skargi kasacyjnej i ich uzasadnienie (art. 398³ § 1 k.p.c.) oraz okoliczności uzasadniające przyjęcie skargi do rozpoznania i ich uzasadnienie (art. 398⁹ § 1 k.p.c.) to dwa odrębne elementy skargi kasacyjnej, podlegające rozpoznaniu na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Okoliczności z art. 398⁹ § 1 k.p.c. podlegają badaniu na etapie tzw. przedsądu, czyli preselekcji skarg, które będą merytorycznie rozpoznane, ponieważ zasługują na to ze względu na te okoliczności. Z kolei podstawy skargi z art. 398³ § 1 k.p.c. są badane i weryfikowane już po przyjęciu skargi do rozpoznania. Zanim Sąd Najwyższy przystąpi do merytorycznego rozpoznania i rozstrzygnięcia skargi kasacyjnej, najpierw musi ona przejść pozytywnie przez weryfikację dokonywaną na etapie tzw. przedsądu. Z tej przyczyny wysiłki skarżącego powinny się skupić w pierwszej kolejności na prawidłowym i przekonującym przedstawieniu argumentów mających przemawiać za przyjęciem skargi do rozpoznania. W rozpoznawanej sprawie argumentów takich nie przedstawiono.

Zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem orzecznictwa, skarga jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., jeżeli zaskarżone skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna od razu, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002 nr 20, poz. 494 oraz z 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437). Oczywiste naruszenie prawa jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy jest z góry widoczne dla każdego prawnika, bez potrzeby pogłębionej analizy prawniczej, że podniesione zarzuty naruszenia wskazanych przepisów są zasadne *prima facie*, bez dokonywania szczegółowej analizy tekstu tych przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538).

Powołanie się przez skarżącego na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje go zatem do przedstawienia wywodu prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, to jest podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695).

Wniosek skarżącego o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (w omawianym zakresie) nie spełnia opisanych kryteriów. Ogranicza się bowiem do lakonicznego twierdzenia o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej z uwagi na to, że organ rentowy nie wyjaśnił dostatecznie wszelkich okoliczności sprawy, brak bowiem jakichkolwiek dowodów świadczących o tym, że organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające z instytucją niemiecką w zakresie ustalenia marginalnego charakteru wykonywanej tam pracy.

Co więcej, z ustaleń faktycznych, wiążących Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹³ § 2 k.p.c., wynika, że organ rentowy wyczerpał wymagany tryb przewidziany w art. 16 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 987/2009, a skoro tak, to należy odwołać się do ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego. Mianowicie, osoba, która weszła w stosunki ubezpieczenia społecznego o charakterze transgranicznym przez jednoczesne wykonywanie działalności w różnych państwach członkowskich Unii Europejskiej, swoje uprawnienie do podlegania ubezpieczeniu społecznemu w jednym tylko kraju członkowskim może zrealizować, składając wniosek o ustalenie ustawodawstwa właściwego do instytucji państwa miejsca zamieszkania, która ma obowiązek wdrożenia procedury przewidzianej w art. 16 rozporządzenia nr 987/2009. Oznacza to, że jeśli procedura określona w tym przepisie zostanie zrealizowana, to jest ona wiążąca przy określeniu ustawodawstwa właściwego, gdyż przepisy art. 13 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 883/2004 mają na celu wyeliminowanie podwójnego (lub wielokrotnego) ubezpieczenia w różnych państwach członkowskich (ewentualnie uniknięcia sytuacji, w której dana osoba nie będzie podlegała żadnemu ustawodawstwu), a nie ustalenie ubezpieczenia korzystnego dla zainteresowanego (ze względu na

wysokość składek). Zatem z punktu widzenia ustalenia ustawodawstwa w trybie przepisów rozporządzenia wykonawczego istotne jest, aby w jego wyniku zainteresowany został objęty ubezpieczeniem w jednym państwie członkowskim. Wprawdzie odbywa się to z uwzględnieniem przepisów rozporządzenia podstawowego zawierającego normy kolizyjne, ale nie oznacza to, że zainteresowany może w oparciu o nie kwestionować przed organem jednego państwa członkowskiego (miejsca zamieszkania) efekt procedury z art. 16 rozporządzenia nr 987/2009, a tym samym weryfikować wspólne stanowisko (porozumienie) zainteresowanych państw członkowskich, akceptujące ustalenie polskiego ustawodawstwa jako właściwego, żądając ustalenia ustawodawstwa miejsca wykonywania pracy najemnej (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2016 r., I UZ 48/16, LEX nr 2203530; z dnia 20 października 2016 r., I UZ 22/16, LEX nr 2159129).

Należy także zauważyć, że w świetle utrwalonego stanowiska Sądu Najwyższego, o ile instytucja właściwa miejsca zamieszkania wnioskodawcy nie ma uprawnienia do oceny ważności stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim (por. wyroki: z 11 września 2014 r., II UK 587/13, OSNP 2016 nr 1, poz. 13; z 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12, OSNP 2014 nr 3, poz. 47; z 21 stycznia 2016 r., III UK 61/15, LEX nr 1977828; uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2010 r., II UZP 2/10, OSNP 2010 nr 17-18, poz. 216), ma jednak kompetencję do oceny marginalnego charakteru pracy najemnej w rozumieniu art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2016 r., I UZ 13/16, LEX nr 2139243 oraz z dnia 16 listopada 2016 r., I UZ 34/16, LEX nr 2180091; z dnia 12 kwietnia 2017 r., I UK 252/17, LEX nr 2533238; z dnia 10 kwietnia 2018 r., II UK 270/17, LEX nr 2515707). Oznacza to, że polski organ rentowy jest uprawniony do wydania decyzji o charakterze tymczasowym (art. 16 ust. 2 rozporządzenia nr 987/2009) w wyniku własnej oceny o marginalnym charakterze pracy najemnej w innym państwie członkowskim a stosowanie art. 16 rozporządzenia nr 987/2009 (które zostało zastrzeżone w art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego) wymaga w tym wypadku poinformowania instytucji państwa członkowskiego miejsca wykonywania pracy najemnej o tymczasowym

określeniu mającego zastosowanie ustawodawstwa (art. 16 ust. 2). Niewniesienie zastrzeżeń (art. 16 ust. 3 *in fine*) oznacza zaakceptowanie stanowiska wyrażonego w decyzji tymczasowej, co z kolei powoduje, że tymczasowe określenie mającego zastosowanie ustawodawstwa staje się ostateczne.

Nie zachodzi także - wskazywana jako druga - przesłanka przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, tj. nieważność postępowania, bowiem stosownie do art. 477¹¹ § 1 k.p.c., stronami postępowania sądowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych są: ubezpieczony, inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy oraz zainteresowany. W myśl art. 477¹¹ § 2 zdanie pierwsze k.p.c., zainteresowanym w rozumieniu przedmiotowej ustawy jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Zgodnie z zasadą terytorialności, chodzi w tym przepisie o prawa i obowiązki wynikające z polskiego systemu ubezpieczeń społecznych, stąd nie ma on zastosowania do praw i obowiązków wynikających z porządków prawnych innych krajów członkowskich Unii, o których rozstrzygają odpowiednie organy tych krajów wedle obowiązującego w nich prawa (zob. przywołane wyżej postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2016 r., II UZ 14/16, oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2016 r., II UK 297/15, LEX nr 2120892). Już z tego powodu pracodawca zagraniczny nie mógł mieć przymiotu zainteresowanego w niniejszej sprawie.

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jego skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c., należało postanowić jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto na podstawie oraz art. 108 § 1 i art. 98 § 1 k.p.c. w związku art. 398²¹ k.p.c. w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

[as]